

ਭਗਤ ਕਬੀਰ - ਸਬਦ ੪

ਸੁਖੁ ਮਾਂਗਤ ਦੁਖੁ ਆਗੈ ਆਵੈ ॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ, ਭਗਤ ਕਬੀਰ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ੩੩੦

ਸੁਖੁ ਮਾਂਗਤ ਦੁਖੁ ਆਗੈ ਆਵੈ ॥

ਸੇ ਸੁਖੁ ਹਮਰੁ ਨ ਮਾਂਗਿਆ ਭਾਵੈ ॥੧॥

ਬਿਖਿਆ ਅਜਹੁ ਸੁਰਤਿ ਸੁਖ ਆਸਾ ॥

ਕੈਸੇ ਹੋਈ ਹੈ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਨਿਵਾਸਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਇਸੁ ਸੁਖ ਤੇ ਸਿਵ ਬ੍ਰਹਮ ਡਰਾਨਾ ॥

ਸੇ ਸੁਖੁ ਹਮਰੁ ਸਾਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਾ ॥੨॥

ਸਨਕਾਦਿਕ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਸੇਖਾ ॥

ਤਿਨ ਭੀ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ ਨਹੀ ਪੇਖਾ ॥੩॥

ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਕੋਈ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥

ਤਨ ਛੂਟੇ ਮਨੁ ਕਹਾ ਸਮਾਈ ॥੪॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੈਦੇਉ ਨਾਮਾਂ ॥

ਭਗਤਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮਿ ਇਨ ਹੀ ਹੈ ਜਾਨਾਂ ॥੫॥

ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਨਹੀ ਆਵਨ ਜਾਨਾ ॥

ਜਿਸ ਕਾ ਭਰਮੁ ਗਇਆ ਤਿਨਿ ਸਾਚੁ ਪਛਾਨਾ ॥੬॥

ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖਿਆ ਕਾਈ ॥

ਹੁਕਮੇ ਹੋਇਆ ਹੁਕਮੁ ਬੂਝਿ ਸਮਾਈ ॥੭॥

ਇਸ ਮਨ ਕਾ ਕੋਈ ਜਾਨੈ ਭੇਉ ॥

ਇਹ ਮਨਿ ਲੀਣ ਭਏ ਸੁਖਦੇਉ ॥੮॥

ਜੀਉ ਏਕੁ ਅਰੁ ਸਗਲ ਸਰੀਰਾ ॥

ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਰਵਿ ਰਹੇ ਕਬੀਰਾ ॥੯॥੧॥੩੬॥

ਸਾਰ: ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸੁਖ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਛਿੰਨ ਭਰ ਦਾ ਸੰਤੋਖ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਵੀਆਂ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਕਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਜਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੂਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਬਿਬੇਕ ਰਾਹੀਂ ਸਚੀ ਸਦੀਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸੁਖੁ ਮਾਂਗਤ ਦੁਖੁ ਆਗੈ ਆਵੈ ॥

ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਲੱਭਣੀ ਅਕਸਰ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸੇ ਸੁਖੁ ਹਮਹੁ ਨ ਮਾਂਗਿਆ ਭਾਵੈ ॥੧॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਈ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨਾ ਵਿਅਰਥ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। (੧)

ਬਿਖਿਆ ਅਜਹੁ ਸੁਰਤਿ ਸੁਖ ਆਸਾ ॥

ਲੋਕ ਬੁਰੇ ਇਰਾਦੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਤਰਸਦੇ ਹਨ।

ਕੈਸੇ ਹੋਈ ਹੈ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਨਿਵਾਸਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਉਹ ਸਰਵੋਤਮ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਗੁਣ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ?

(੧)(ਠਹਿਰਾਉ)

ਇਸੁ ਸੁਖ ਤੇ ਸਿਵ ਬ੍ਰਹਮ ਡਰਾਨਾ ॥

ਸੰਸਾਰੀ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਤੋਂ ਜਾਗਰੂਕ ਜੀਵ ਵੀ ਡਰਦੇ ਹਨ।

ਸੇ ਸੁਖੁ ਹਮਹੁ ਸਾਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਾ ॥੨॥

ਪਰ, ਮਨਮੋਹਕ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਅੰਤਮ ਸੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (੨)

ਸਨਕਾਦਿਕ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਸੇਖਾ ॥

ਭਾਰਤੀ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਪਾਤਰ (ਸਨਕਾਦਿਕ, ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਅਤੇ ਸੇਖ) ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ, ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ,

ਤਿਨ ਭੀ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ ਨਹੀ ਪੇਖਾ ॥੩॥

ਅਜਿਹੇ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਰੂਪੀ ਮਨ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। (੩)

ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਕੋਈ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥

ਹੇ ਸਾਥੀਓ, ਵਿਚਾਰੋ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਵਿੱਚ ਜਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੋ।

ਤਨ ਛੂਟੇ ਮਨੁ ਕਹਾ ਸਮਾਈ ॥੪॥

ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਕਿੱਥੇ ਅਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? (੪)

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੈਦੇਉ ਨਾਮਾਂ ॥

ਜੈਦੇਵ ਅਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਵਰਗੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਦੁਆਰਾ,

ਭਗਤਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮਿ ਇਨ ਹੀ ਹੈ ਜਾਨਾਂ ॥੫॥

ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਨ ਅੰਦਰ ਟਿਕੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
(੫)

ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਨਹੀ ਆਵਨ ਜਾਨਾ ॥

ਮਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਆਰੰਭ ਜਾਂ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਿਸ ਕਾ ਭਰਮੁ ਗਇਆ ਤਿਨਿ ਸਾਚੁ ਪਛਾਨਾ ॥੬॥

ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੰਕੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। (੬)

ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖਿਆ ਕਾਈ ॥

ਇਸ ਮਨ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ, ਸੀਮਾਂ ਜਾਂ ਰੂਪਰੇਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹੁਕਮੇ ਹੋਇਆ ਹੁਕਮੁ ਬੂਝਿ ਸਮਾਈ ॥੭॥

ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। (੧)

ਇਸ ਮਨ ਕਾ ਕੋਈ ਜਾਨੈ ਭੇਉ ॥

ਕੀ ਕੋਈ ਮਨ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ?

ਇਹ ਮਨ ਲੀਣ ਭਏ ਸੁਖਦੇਉ ॥੮॥

ਜਦੋਂ ਮਨ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। (੮)

ਜੀਉ ਏਕੁ ਅਰੁ ਸਗਲ ਸਰੀਰਾ ॥

ਇੱਕ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਪਸਰਦੀ ਹੈ।

ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਰਵਿ ਰਹੇ ਕਬੀਰਾ ॥੯॥੧॥੩੬॥

ਕਬੀਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਚਿੰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। (੯)(੧)(੩੬)

ਤੱਤ: ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਊਰਜਾ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਡੂੰਘੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਸਿਰਮੌਰ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ, ਉਹ ਇਸ ਸੂਝ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਅੰਤਰਸੰਬੰਧਤਾ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਅਰਥ-ਭਰਪੂਰ ਹੋਂਦ ਵੱਲ ਸੇਧਿਤ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਨਇੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

Oneness In Diversity Research Foundation

ਵੈੱਬਸਾਈਟ: OnenessInDiversity.com

ਈਮੇਲ: onenessindiversityfoundation@gmail.com